

Pauna Na Mga Ambal Parti Ta *Genesis Daw Bag-o Na Kasugtanan*

Yi na libro ispisyal gid tenged yi sinulat na pulong ta Dyos. Naan ta yi na libro mabasa nyo ambal na alin ta Dyos, dili ambal na alin ta mga itlaw. Naan ta sulat Pedro ambal din parti ta sinulat na pulong ta Dyos, “mga pasaysay an naan ta pulong ta Dyos ula gid alin ta liag ta itlaw. Piro, sunod ta paggiya ta Dyos Ispiritu Santo mga itlaw gaambal parti ta mga papaintindi ta Dyos” (2 Pedro 1:21).

Paagi ta ambal ta Dyos na naan ta yi na libro nlanan ta daw ino paagi na marani ki ta Dyos na magsalig ki kanen daw nlanan ta man daw ino batasan na igo ta mga itlaw na iya ta Dyos. Naan ta sulat Timoteo ambal din na sinulat na pulong ta Dyos “may pulos na gamiten para ta pagtudlo daw ino igo na mga papatian, para ta pagsaway daw ino mga buat na sala daw mga papatian na dili igo, para ta paglaygay daw ino paagi na magbag-o batasan na dili igo daw para man ta pagtudlo ta igo na buaten ta mga itlaw na matareng” (2 Timoteo 3:16).

Mga Itlaw Na Alinan Ta Mga Sinulat Na Naan Ta Biblia (*Authors*)

Biblia an tama na mga libro na patipon daw naimo na isya na libro daw tama man na mga itlaw na alinan ta mga sinulat na naan ta Biblia. May anen ki danen na mga ari, mga prupita na manugsugid ta kabebet-en ta Dyos, manugtudlo, duktor, manugsukot ta buis, mga mananagat, manugbantay ta karniro daw duma pa man. Bisan lain-lain iran na katengdanan daw danen an alin ta lain-lain na mga lugar daw nabui ta lain-lain na mga tinaon, ula gakontraay minsai ta iran na mga sinulat. Ambal Timoteo naan ta iya na sulat, “tanang na naan ta sinulat na pulong ta Dyos nasulat paagi ta mga itlaw na iran na isip pagiyaan ta Dyos” (2 Timoteo 3:16).

Darwa Na Parti Ta Biblia

Biblia an may darwa na parti. Una na parti paumaw na Una Na Kasugtanan daw pangarwa na parti paumaw na Bag-o Na Kasugtanan.

1) Una Na Kasugtanan

Una na parti ta Biblia na paumaw na Una Na Kasugtanan nasulat seled ta mga isya libo na taon. Mga libro na naan ta Una Na Kasugtanan nasulat naan ta linggwai na Hebreo. Daw tan-awen, iling ti sulat naan ta Hebreo:

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וּבְהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

Genesis 1:1-2

Naan ta Una Na Kasugtanan mabasa nyo parti ta una na timpo na pabuat ta Dyos kalangitan daw kalibutan i daw tanan na naan don daw pabuat din man una na mga itlaw na danen Adan daw Eva. Mabasa nyo man parti ki Abraham daw mga pangako ta Dyos ki kanen daw iya na mga linai na yon man mga Judio. Mabasa nyo man parti ta mga linai Abraham na paatagan ta Dyos ta kasugtanan paagi ki Moises naan ta timpo na danen an gasalyo-salyo naan ta lugar na ula kabalayan. Paagi ta kasugtanan ya nlaman ta mga linai Abraham daw ino liag ta Dyos na buaten danen. Naan man ta mga libro na naan ta Una Na Kasugtanan mabasa nyo parti ta pangako ta Dyos na may ipadala kanen na manluluwas ki danen.

2) Bag-o Na Kasugtanan

Naan ta pangarwa na parti ta Biblia na paumaw na Bag-o Na Kasugtanan may binti-syiti na libro na nasulat seled ta mga singkwinta na taon. Mga libro na naan ta Bag-o Na Kasugtanan nasulat naan ta linggwai na Griego. Daw tan-awen, iling ti sulat naan ta Griego:

οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Juan 3:16

Naan ta Bag-o Na Kasugtanan mabasa nyo mga nasulat parti ki Jesu-Cristo na Manluluwas na pangako ta Dyos. Kanen an padala ta Dyos naan ta kalibutan i alin ta langit aged iatag din iya na kabui bilang alad para ta mga sala ta mga itlaw. Tudlo naan ta Bag-o Na Kasugtanan na mga itlaw na magtuo ki Jesu-Cristo, patawaren danen an ta Dyos ta iran na mga sala, buaten danen an na iya gid na mga itlaw, tagan danen an ta kabui na ula katapusan daw luwasen man na dili danen maageman silot na ula katapusan.

Mga Tabang Para Maintindian Nyo Ta Usto Yi Na Libro

1) Mga Pauna Na Mga Ambal (*Introductions*) Daw

Mga Lista Ta Mga Tupiko (*Outlines*)

Naan ta kaumpisaan ta kada libro na naan ta yi na sinulat na pulong ta Dyos may pauna na mga ambal daw lista ta mga tupiko. Pauna na mga ambal daw lista ta mga tupiko dili sakep ta sinulat na pulong ta Dyos, piro pasulat para mga itlaw na magbasa matabangan ta pag-intindi.

2) Mga Numiro Ta Kapitulo Daw Birsikulo

Ta primero, mga sinulat naan ta Biblia ula mga kapitulo daw birsikulo. Naan ta taon 1551 AD, may mama na gapaimprinta ta Bag-o Na Kasugtanan naan ta Griego na linggwai na paparti din na may mga kapitulo daw birsikulo daw pabetangan din man ta mga numiro na tanda ta mga kapitulo daw mga birsikulo. Paglambay ta pila nang na mga taon, may anen man na naimprinta na Bag-o Na Kasugtanan daw Biblia na nasaylo naan ta Inglis na paryo man ta pabuat ya na may mga kapitulo daw mga birsikulo. Nakita ta mga itlaw na bakod na tabang mga numiro an ta kapitulo daw birsikulo ta iran na pagpangita ta mga parti naan ta Biblia. Yon na asta anduni mga Biblia an may mga kapitulo daw mga birsikulo.

3) Mga Titulo Ta Mga Isturya (*Section Headings*)

Abot man timpo na paisip ta mga itlaw na miad daw Biblia an betangan ta titulo ta mga isturya o mga tupiko para makita dayon daw indi mga isturya daw mga tupiko na naan ta Biblia. Mga titulo an dili sakep ta sinulat na pulong ta Dyos, piro pabetang ta mga gasalyo para tabang ta mga itlaw na magbasa.

4) Lista Ta Duma Na Mga Birsikulo Na Iran Na Isturya Gaanggiray (*Cross References*)

Naan ta Bag-o Na Kasugtanan may appat na libro na paumaw na Miad Na Balita na tama na mga isturya na gaanggiray. Daw may anen na mga isturya na gaanggiray, naan dalem ta titulo ta isturya makita nyo lista ta mga kapitulo daw birsikulo ta duma na libro na naan dya isturya na gaanggid. Alimbawa, naan ta Mateo kapitulo dyis naan apaw ta birsikulo singko makita nyo iling ti:

Pagsugo Jesus Ta Dusi Na Apustulis

(Marcos 6:7-13; Lucas 9:1-6)

Beet ambalen na isturya naan ta Mateo kapitulo dyis na gaumpisa naan ta birsikulo singko, yon man na isturya makita nyo naan ta Marcos 6:7-13 daw naan man ta Lucas 9:1-6.

5) Mga Saysay Na Naan Ta Ebes Ta Mga Panid Ta Yi Na Libro (*Footnotes*)

Naan ta yi na libro, kaysan makita nyo iling ti na marka * na daw naan ta Inglis paumaw na 'asterisk'. Daw makita nyo marka na 'asterisk', tan-awen nyo anay daw ino na numiro ta kapitulo daw birsikulo na may anen na * daw ngitaen nyo yon man na numiro ta kapitulo daw birsikulo naan ta mga 'footnote' na naan ta ebes ta yon man na panid. Naan dya kaysan may mabasa kaw na ngaran ta libro daw numiro ta kapitulo daw birsikulo na alinan ta mga ambal o birsikulo na may marka na 'asterisk'. Kaysan man naan dya may mabasa kaw na pasaysay parti ta mga ambal ya na may marka na

‘asterisk’. Kaysan man naan dya may sugid na naan ta Mga Ambal Na Pasaysay pwidi nyo mabasa saysay parti ta mga ambal na may ‘asterisk’. Alimbawa, naan ta ebes ta panid 139 makita nyo mga ‘footnote’ na iling ti:

*8:17 Isaias 53:4

*8:20 Ayep na pasambit naan ta birsikulo binti, daw naan ta Inglis paumaw na ‘fox’. ‘Fox’ an isya na klasi ta ayep na sura an paryo ta ayam daw naan gistar ta kakauyan daw kabatuan.

*8:20 Pwidi nyo mabasa parti ta umaw na *Kanen Na Alin Ta Langit Na Natao Naan Ta Kalibutan* naan ta Mga Ambal Na Pasaysay.

Una na ‘footnote’, beet ambalen Isaias 53:4 alinan ta mga ambal naan ta Mateo 8:17 na selled ta mga ‘quotation mark’ “ ”. Pangarwa na ‘footnote’, may pasaysay parti ta mga ambal naan ta Mateo 8:20 na may ‘asterisk’. Pangallo na ‘footnote’, may pasugid daw indi nyo mabasa saysay parti ta *Kanen Na Alin Ta Langit Na Natao Naan Ta Kalibutan*.

6) Mga Druwing

Naan ta yi na libro may mga druwing para makita nyo pila na mga betang daw ino lagen daw para man maintindian nyo pa gid parti ta pila na mga natabo na nasambit naan ta yi na libro. Mga druwing na mga itlaw, dili sura gid danen tak mga gadruwing an ula kakita daw ino sura Jesus daw sura man ta duma pa na mga itlaw na nasambit naan ta yi na libro.

7) Mga Ambal Na Pasaysay (*Glossary*)

Naan ta katapusan ta yi na libro may *Mga Ambal Na Pasaysay*. Naan dya pwidi nyo mabasa mga pasaysay parti ta pila na mga ambal, itlaw, lugar daw duma pa na mga nasambit naan ta yi na sinulat na pulong ta Dyos na pasalyo naan ta Kagayanen. Mga ambal an nalista sunod ta alpabito.

8) Mga Mapa

Naan ta yi na libro may mga mapa aged makita nyo daw indi mga lugar na nasambit naan ta yi na libro. Naan ta panid 24 makita nyo Mapa Ta Mga Lugar Ta Una Na Timpo. Naan ta katapusan ta yi na libro makita nyo mga mapa na:

1. Lugar Na Palestina Ta Timpo Jesus
2. Mga Pagbyai Pablo